İşçi ve İşveren Hukuku

Ebu Muaz Seyfullah el-Çubukâbadî

Şüphesiz hamd yalnız Allah'adır. O'na hamd eder, O'ndan yardım ve mağfiret dileriz. Nefislerimizin şerlerinden, amellerimizin kötülüklerinden Allah'a sığınırız. Allah'ın hidayet verdiğini kimse saptıramaz. O'nun saptırdığını da kimse doğru yola iletemez. Şehadet ederim ki, Allah'tan başka ibadete layık hak ilâh yoktur. O, bir ve tektir, O'nun ortağı yoktur. Yine şehadet ederim ki, Muhammed Allah'ın kulu ve Rasûlüdür.

"**Ey iman edenler! Allah'tan nasıl korkmak gerekirse öyle korkun ve siz ancak Müslümanlar olarak ölünüz."** (Al-i İmran; 103)

"Ey insanlar! Sizi tek bir candan yaratan ve ondan da eşini var eden, her ikisinden birçok erkek ve kadın türeten Rabbinizden korkun. Kendisi adına birbirinizden dileklerde bulunduğunuz Allah'tan ve akrabalık bağlarını kesmekten de sakının. Şüphesiz Allah üzerinizde tam bir gözetleyicidir." (en-Nisâ; 1),

"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve dosdoğru söz söyleyin. O da amellerinizi lehinize olmak üzere düzeltsin, günahlarınızı da mağfiret etsin. Kim Allah'a ve Rasûlüne itaat ederse büyük bir kurtuluşla kurtulmuş olur." (el-Ahzâb; 70-71)

Bundan sonra, Şüphesiz sözlerin en güzeli Allah'ın Kelam'ı, yolların en hayırlısı Muhammed Sallallahu aleyhi ve sellem'in yoludur. İşlerin en kötüsü sonradan çıkarılanlarıdır. Her sonradan çıkarılan şey bid'attir ve her bid'at sapıklıktır. Her sapıklık da ateştedir.

Muhakkak ki işveren, şayet ehl-i islam'dan ve namazı kılarak kıblemize yönelenlerden ise, bizden olan ulu'l-emr/yetki sahipleri kapsamındadır. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَى أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا * يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا

"**Allah size emanetleri ehline vermenizi, insanlar arasında hükmettiğiniz zaman da adaletle hükmetmenizi emrediyor. Allah bununla size ne güzel öğüt veriyor. Şüphe yoktur ki Allah, her şeyi hakkıyle işiten, hakkıyle görendir. Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Rasule itaat edin. Ve sizden olan emir sahiplerine de. Eğer bir şeyde anlaşmazlığa düşerseniz. Allah'a ve âhiret gününe inandığınız takdirde, onu, Allah'a ve rasule arz edin. Bu, netice itibariyle daha hayırlı ve daha güzeldir**." (Nisa 58-59)

Ubâde b. es-Sâmit radıyallahu anh'den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bizi çağırdı ve O'na biat ettik. Bizden biat için aldığı sözler arasında; dinçlik ve isteksizlik zamanlarımızda, zorlukta ve kolaylıkta ve bizim aleyhimizde kayırmacılık yapıldığında dahi dinleyip itaat etmemiz, işin ehliyle çekişmememiz de vardı. Şöyle buyurdu:

"**Ancak katınızda Allah'tan bir burhan bulunan apaçık bir küfür görmeniz hali bundan hariçtir**."[1]

Alkame b. Vâil el-Hadramî, babasından rivayet ediyor:

"Seleme b. Yezid el-Cu'fî Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e şöyle sordu:

"Ey Allah'ın nebisi! Başımıza; kendi haklarını bizden isteyen ama bizim haklarımızı vermeyen idareciler gelirse ne yapmamızı emredersin?" Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ondan yüzünü çevirdi. Sonra tekrar sordu, yine yüzünü çevirdi. Sonra ikinci veya üçüncü defa sorduğunda el-Eş'as b. Kays onu tutup çekti. Bunun üzerine Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"**Dinleyin ve itaat edin. Onların yüklendikleri şey kendi üzerlerine, sizin yüklendiğiniz şeyler de sizin üzerinizedir**."[2]

Ma'kıl b. Yesâr radıyallahu anh'den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu işittim:

"**Allah'ın kendisine bir halkın sorumluluğunu verdiği bir kul, onlara nasihat etmezse elbette cennetin kokusunu bulamaz.**"[3]

Muslim'in rivayetinde şöyledir: "**Müslümanların işlerini üstlenen, sonra da onlar için çalışıp nasihat etmeyen her yönetici asla onlarla beraber cennete giremez**."[4]

Dinimizin Çalışanlarla İlgili Olarak Koyduğu Bazı Kaideler:

1- Bir kimse birini belirli bir iş için çalıştırmak üzere anlaştığı zaman işin mahiyetini ve ücretini işe başlamadan önce belirlemelidir. Musa aleyhi's-selâm, salih kimseye gittiği zaman o şöyle demişti:

قَالَ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أُنْكِحَكَ إِحْدَى ابْنَتَيَّ هَاتَيْنِ عَلَى أَنْ تَأْجُرَنِي ثَمَانِيَ حِجَجٍ فَإِنْ أَتْمَمْتَ عَشْرًا فَمِنْ عِنْدِكَ وَمَا أُرِيدُ أَنْ أَشُقَّ عَلَيْكَ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ

"**Adam da demişti ki: "Bana sekiz yıl ücretli durmana karşılık şu iki**

---

[1] **Sahih.** Buhârî (7056, 7200) Muslim (1709, 42)
[2] **Sahih.** Muslim (1846)
[3] **Sahih.** Buhârî (7150)
[4] **Sahih.** Muslim (142, 229)

kızımdan birini, seninle evlendirmek istiyorum. Eğer on seneyi tamamlarsan, bu senden bir iyilik olur. Ben sana güçlük vermek istemem. İnşaallah beni sâlihlerden bulacaksın." (Kasas 27)

2- İşçilere şefkat ve merhametle muamelede bulunmalıdır. Buhârî ve Muslim, Ebu Zerr radiyallahu anh'den rivayet ediyorlar: Nebî sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

إِخْوَانُكُمْ خَوَلُكُمْ، جَعَلَهُمُ اللَّهُ تَحْتَ أَيْدِيكُمْ، فَمَنْ كَانَ أَخُوهُ تَحْتَ يَدِهِ، فَلْيُطْعِمْهُ مِمَّا يَأْكُلُ، وَلْيُلْبِسْهُ مِمَّا يَلْبَسُ، وَلاَ تُكَلِّفُوهُمْ مَا يَغْلِبُهُمْ، فَإِنْ كَلَّفْتُمُوهُمْ فَأَعِينُوهُمْ

"**Yetkiniz altındakiler kardeşlerinizdir, Allah onları sizin eliniz altında kılmıştır. Kimin eli (yetkisi) altında kardeşi varsa ona yediğinden yedirsin, giydiğinden giydirsin. Ona yapamayacağı işi yüklemesin. Eğer ona ağır bir iş yükleyecek olursa ona yardım etsin**."[5]

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: "**Muhakkak Allah refîk'tir, her işte rıfk'ı (yumuşak davranmayı) sever.**"[6]

Yine Allah Rasulü sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: "**Şüphesiz ki, Allah refikdir. Rıfkı sever. Rıfk karşılığında şiddet ve başkası için vermediğini verir**."[7]

Bu hadisi şeriflerde rıfkın (yumuşak davranmanın) fazileti anlatılmış, bunu ahlak edinmeye teşvik edilmiş ve sertlik kötülenmiştir. Rıfk, her hayrın sebebidir.

"**Bir kimse yumuşak davranmaktan mahrum ise, hayırdan mahrum olur**"[8] Şüphesiz ki, Allah refîkdir; yani kullarına latiftir, onlara zorluk değil, kolaylık diler. Onlara takatlerinin üzerinde olan vazife yüklemez. Rıfk karşılığında verir; yani ona başkalarına vermediği sevabı verir. Dünyada ona güzel övgü, isteklerine kavuşma, maksatlarına ulaşmasının kolaylaştırılmasını, ahirette ise, sertlikle muamele edenlere ve başka kimselere vermediği bol sevabı verir.

Rıfk övülmüştür. Bunun zıddı sertlik ve hiddettir. Rıfk ve yumuşaklık güzel ahlakın neticesidir. Rıfk, ancak güzel ahlak neticesinde ortaya çıkan bir neticedir.

Denilmiştir ki: Rıfk, işleri yerli yerinde yapmaktır. Sertliği de yerinde, yumuşaklığı da yerinde göstermek, kılıcı da kamçıyı da yerinde kullanmak demektir. Bu, yumuşaklıkla beraber sertliğin de kaçınılmaz olduğuna bir işarettir. Övüleni, diğer ahlaklarda da olduğu gibi sertlik ve yumuşaklık arasında vasat olmaktır. Lakin tabiatte sertlik ve hiddet bulunduğu için buna meyleder ve insanların rıfk yönüne teşvik edilmelerine daha fazla ihtiyaç olur. Bu yüzden şeriat sertlik değil de rıfk yönünü daha

---

[5] Sahih. Buhârî (30) Muslim (1661)
[6] Sahih. Buhari: Kitabu'l-Edeb.
[7] Sahih. Müslim; Kitabu'l-Birr ve's-Sıla ve'l-Adab.
[8] Sahih. Müslim; Kitabu'l-Birr ve's-Sıla ve'l-Adab.

çok övmüştür. Rıfkın yerinde olduğu takdirde güzel olması gibi sertlik de eğer yerinde olursa güzeldir. Şiddetin gerekli olduğu yerde şiddet, arzu da hakka muvafık olduğu için beyaz bal ile taze kaymak karışımı gibi tatlı olur.

Rıfk övülmüştür ve pek çok durumda faydalıdır. Şiddete ise nadiren ihtiyaç olur. Kamil kimse, rıfk ile şiddetin uygulanacağı yerleri ayırt eder ve her işin hakkını verir. Şüphesiz basiretsiz kimseler veya çeşitli durumlarda meseleleri birbirine karıştıranlar rıfka meyletmelidirler. Zira kurtuluş çoğunlukla bundadır. Nitekim Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"**Şüphesiz ki, yumuşak davranmak bir şeyde bulunursa, onu süsler. Bir şeyden de alınırsa, onu lekeler**."[9]

3- Ona gücü üstünde iş yüklememeli, ondan aciz kaldığı bir işi talep etmemelidir. Muslim, Sahih'inde Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

لِلْمَمْلُوكِ طَعَامُهُ وَكِسْوَتُهُ، وَلَا يُكَلَّفُ مِنَ الْعَمَلِ إِلَّا مَا يُطِيقُ

"**Mülk altındaki kişi yiyecek ve giyeceğe hak sahibidir. Ona gücü yetmeyen iş yüklenemez**."[10]

4- Din sahibi, muamelelerde emanet (güvenilirlik) ve doğruluğa büyük ecir terettüp ettirmiştir. Mağaraya sığınan ve üzerlerine kaya kapanan, bu yüzden dışarı çıkamayan üç kişi hadisinde, bunlardan her birinin salih ameliyle Allah'a tevessülde bulundukları haber verilmiştir. Üçüncü kişi şöyle demiştir:

"**Allah'ım! Ben işciler çalıştırdım ve onlara haklarını verdim. Ancak bir kişi hakkını almadan gitmişti. Ben onun ücretini çalıştırdım, hatta bundan dolayı develeri, sığırları, koyunları ve ekinleri oldu. Bu işçi bir süre sonra bana geldi ve:**

"Bana hakkımı ver" dedi. Ben ona:

"Şu gördüğün develer, sığırlar, koyunlar ve ekinler senindir" dedim. O da bana:

"Sen benimle alay mı ediyorsun?" dedi. Ben:

"Hayır, bunların hepsi senindir" dedim. Bunun üzerine hiçbir şey bırakmadan hepsini aldı gitti. Allah'ım! Eğer ben bunu senin vechini dileyerek yapmışsam kayayı açarak bizi buradan kurtar." Bunun üzerine kaya açıldı."[11]

İşte bu muamelelerde samimiyet, emanet ve sıdkın önemini göstermektedir.

5- İşveren, işçilerine karşı affedici olmalıdır. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem

---

[9] Sahih. Müslim; Kitabu'l-Birr ve's-Sıla ve'l-Adab.
[10] Sahih. Muslim (1662)
[11] Sahih. Buhârî (2272) Muslim (100)

şöyle buyurmuştur:

"**Şüphesiz Allah affedicidir, affetmeyi sever.**"[12]

Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur: "**Sen af yolunu tut, iyiliği emret ve cahillerden yüz çevir.**"(A'raf 199)

"**Öfkelerini yutarlar ve insanları affederler. Allah da güzel davranışta bulunanları sever.**"(Al-i İmran 134)

"**Affetmeniz, takvâya daha uygundur**."(Bakara 237)

Affetmek, bir şeyi hak eden kimseden onu düşürmek ve ondan kısas veya alacağını almamak demektir. Affetmek, suçtan dolayı muaheze etmeyi terk etmek, safh; bunun eserini nefisten gidermektir. el-Afuvv Allah Azze ve Celle'nin güzel isimlerindendir.

Allah Azze ve Celle, öfke anında affedenleri şöyle buyurarak övmektedir:

"**Kızdıkları zaman da kusurları bağışlarlar**."(Şura 37) Öfkelerini yutanları ve insanları affedenleri överek, bu ihsanları sebebiyle onları sevdiğini haber vermiştir. Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur:

"**Bir iyiliği açıklar yahut gizlerseniz veya bir kötülüğü (açıklamayıp) affederseniz, şüphesiz Allah da ziyadesiyle affedici ve kadirdir**."(Nisa 149)

Allah Azze ve Celle affetmeye teşvik etmiştir. Affetmek kulun Allah katında yakınlık sağlamasına ve O'nun katındaki bol sevabı kazanmasına sebep olan şeylerdendir. Affetmek Allah Azze ve Celle'nin sıfatlarındandır. Allah Teâla, kullarını cezalandırma kudreti olmasına rağmen affeder. Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur:

"**Bağışlasınlar; feragat göstersinler. Allah'ın sizi bağışlamasını arzulamaz mısınız? Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir**."(Nur 22) Karşılık, amel cinsinden olur. Sana kötülük yapanı bağışla ki, Allah da seni bağışlasın, senin feragat etmen gibi, senden de feragat edilsin.

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem de öfkeyi yutmaya, insanları affetmeye ve öfke anında nefse hâkim olmaya teşvik etmiştir. Bu, ibadetlerin en büyüklerinden olan nefisle cihaddır. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"**Güçlü, rakibini yenen değildir. Asıl güçlü kimse, öfke anında nefsine hâkim olandır.**"[13]

Yine Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: "**Kul, Allah katında, Allah'ın rızasını gözeterek yuttuğu öfkesinden daha faziletli bir şey**

---

[12] Sahihu'l-Cami (1779)
[13] Sahih. Buhari; Kitabu'l-Edeb.

yutmaz.”[14]

Diğer bir hadis şu şekildedir: “**Öfkesinin gereğini yerine getirebilecek güçte olduğu halde öfkesini yutan kimseyi, Allah Teâla Kıyamet günü, mahlûkatın başları üstüne davet eder; tâ ki, (onlardan önce) dilediği huriyi kendine seçsin**."[15] Yani insanlar arasında tanıtır, onu över ve onunla övünür. Ta ki onu dilediği huriyi seçmek hususunda muhayyer bırakır. Bu, o kulu cennete koymasından ve derecesini yüksek kılmasından bir kinayedir. Öfkeyi yutmak kötülüğü emredici olan nefsi kahreder. Nefsini hevaya uymaktan engelleyen kimsenin yeri cennet, ödülü huri olur. Bu güzel övgü ve bol karşılık mücerred olarak öfkeyi yutmak hakkında olduğuna göre, bir de buna affetmeyi ve ihsan etmeyi eklerse nasıl olur?

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: “**Allah Azze ve Celle af ile kulunun ancak izzetini artırır.**”[16] Bunun iki vechi vardır. Birinci veche göre mânâsı af ve semahatla meşhur olan bir kimse kalblerde büyür. Şerefi artar. Ona herkes ta'zim ve ikramda bulunur, demektir. İkinci veche göre bundan murad âhiretteki ecri, mükâfatı ve oradaki şerefidir. Bu cümlelerden hem dünyada, hem âhirette derecesinin yükseltileceği manası kastedilmiş de olabilir.

Kendisine zulmedeni affeden, ona hilm gösteren, öfkesini yutarak sükût eden, düşmanını cezalandırmaya gücü yettiği halde ona öfkesini izhar etmeyen, kendisine zulmedene şefkat gösteren ve kendisine kabalık yapanı görmezden gelen kimse bu ahlakı ile Allah Teâla’nın sevabını ve affını talep etmiş olur. Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur:

“**Kim bağışlar ve barışı sağlarsa, onun mükâfatı Allah'a aittir**.”(Şura 40)

İbn Abbas radıyallahu anhuma şöyle demiştir: “Kısası terk edip kendisi ile kendisine zulmedenin arasını, affetmek suretiyle düzeltirse, "**Artık onun mükâfatını vermek Allah'a aittir**." Yani şüphesiz Allah, bu güzel ahlaından ve hayırlı fiil işlemesinden dolayı, bunun ecrini o kimseye verir.”

İşverenin İşçisine Karşı Dine Muhalefet Ettiği Hususlar:

1- İşçinin ücretini vermemek. Buhârî, Nebî sallallahu aleyhi ve sellem’in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

ثلاثةٌ أنا خصُمهُم يوم القيامةِ: رجلٌ أعطى بي ثم غدر، ورجلٌ باعَ حرًّا ثم أكل ثمنهُ، ورجلٌ استأجر أجيرًا فاستوفى منهُ العملَ ولم يوفهِ أجرهُ

“**Kıyamet günü şu üç kişinin davacısı ben olacağım: Bana söz verip sözünü yerine getirmeyen kişi, hür adamı (hile ile) satıp parasını yiyen kişi, bir**

[14] Sahihu Süneni İbn Mace (3377)
[15] Sahihu Süneni Ebi Davud (3997)
[16] Sahih. Müslim; Kitabu’l-Birr ve’s-Sıla ve’l-Adab.

işçi çalıştırıp da ücretini tam vermeyen kişi”[17]

2- İşçinin hak ettiği ücreti iptal etmek veya geciktirmek büyük bir münkerdir. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

“**Zenginin ödemede süreyi geciktirmesi zulümdür**.”[18] Burada kastedilen, ödemeyi mazeretsiz olarak geciktirmektir. O, memurlarına, hizmetçilerine veya işçilerine ücretlerini ödemeyi geciktirir, hak ettiği zamanda vermez. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem’in şöyle buyurduğu sahih olarak rivayet edilmiştir:

أَعْطُوا الْأَجِيرَ أَجْرَهُ، قَبْلَ أَنْ يَجِفَّ عَرَقُهُ

“**İşçinin ücretini alnının teri kurumadan verin**.”[19]

Onlardan bazısı işçinin maaşını aylarca vermez. Hatta bazen işçi, hakkının kalanını vermesi için ücretinin bir kısmından vazgeçer. Bu zulüm ve düşmanlıktan, insanların mallarını batıl olarak yemektendir.

3- Kabalık ve işçilere sert muamele etmek. Buhârî ve Muslim, Enes radiyallahu anh’den rivayet ediyorlar:

قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ المدِينَةَ لَيْسَ لَهُ خَادِمٌ، فَأَخَذَ أَبُو طَلْحَةَ بِيَدِي، فَانْطَلَقَ بِي إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ أَنَسًا غُلاَمٌ كَيِّسٌ فَلْيَخْدُمْكَ، قَالَ: «فَخَدَمْتُهُ فِي السَّفَرِ وَالحَضَرِ، مَا قَالَ لِي لِشَيْءٍ صَنَعْتُهُ لِمَ صَنَعْتَ هَذَا هَكَذَا؟ وَلاَ لِشَيْءٍ لَمْ أَصْنَعْهُ لِمَ لَمْ تَصْنَعْ هَذَا هَكَذَا؟

“Nebî sallallahu aleyhi ve sellem Medine’ye geldiğinde onun hizmetçisi yoktu. Ebu Talha elimden tuttu ve beni Nebî sallallahu aleyhi ve sellem’in yanına götürerek dedi ki:

“Ey Allah’ın nebisi! Muhakkak ki Enes zeki ve akıllı bir çocuktur. Sana hizmet etsin.” Enes radiyallahu anh diyor ki:

“Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem’in Medine’ye gelişinden itibaren vefat edinceye kadar yolculukta ve ikamet halinde on sene hizmet ettim, yaptığım herhangi bir şey için bana:

“Neden şunu yaptın?” veya yapmadığım bir şey için:

---

[17] Sahih. Buhârî (2227)
[18] Sahih. Buhari; Kitabu’l-İstikraz.
[19] Sahih. İbn Mâce (2443)

“Neden şunu yapmadın?” demedi.”[20]

Rasulullah (Sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "**Şüphesiz Allah kaba konuşan kibirli kimselere, sokaklarda bağıranlara, gece ceset gibi yatıp gündüz eşek gibi dünya peşinden koşanlara, dünya işlerinin âlimi olup ahiret işlerinin cahili olan kimselere buğz eder.**"[21]

Ca'zerî: Kaba ve kibirli konuşmak, çok yiyen, şişman, kendisinde olmayan şeylerle övülmeyi isteyen kimsedir.

Cevvaz: İri yarı, kibirle ve böbürlenerek yürüyen, çok konuşan, bolca kötülük işleyen, iyiliğe mani olan, naralar atan, öfkeli, kibirli, kaba, facir, argo konuşan, obur kimsedir. Rasulullah (Sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"**Ne cevvaz (kibirlenen iri kimse), ne de ca'zerî (kaba saba konuşan ve çok yiyen) cennete girebilir**."[22]

Sehab: Bağırmak, gürültü çıkarmaktır. Gece odun gibi, gündüz ise gürültücüdür. Gece bastırdığı zaman odun gibi düşerek uyur. Sabah olunca da dünya için hırs göstererek gürültü yapar.

Cîfe: Kokmuş ceset demektir. Gece boyunca ceset gibi hareketsiz olarak yatan, ne gece namazı ne de sabah namazını kılan, şayet iş yerinden ikramiye verileceğini duysa, uykusunu feda eden, hemen elbisesini giyinip süratle iş yerine koşan kimse.

Himar: Gün boyunca dünya için eşek gibi çalışan ahiret hesabını yapmayan kimse. Bundan daha kötüsü, ahiret hesabını yapmamakla birlikte dünya için eşek gibi çalışarak yatacağı zaman bu yorgunlukla kendini ceset gibi yatağa atmasıdır.

4- Yine işverenlerin hatalarından biri de işçinin ayırıcı özellikleri hakkındadır. İşveren, işçinin zayıf ve hakkını savunamaz olduğunu görünce, anlaştıkları şartları gözetmemek için herhangi bir hile yoluna başvurarak onu işten çıkarır. Bu işveren Allah’tan korkmayan zalim bir kimsedir.

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: “**Şu dört kimseye Allah buğzeder: Çokça yemin eden satıcı, kibirlenen fakir, zina eden ihtiyar ve zulmeden yönetici.**”[23]

Yine Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: “**Şu üç kimseyle Allah kıyamet gününde konuşmaz, onları temize çıkarmaz, onlara nazar etmez ve onlar için can yakıcı bir azap vardır: Zina eden ihtiyar, yalancı yönetici ve kibirlenen muhtaç**.”[24]

Zulmeden idareci; Allah Teâla’nın kendisine yöneticilik, idarecilik, reislik, makam veya mesuliyet nimeti verip de kötü tabiatına dönerek zulmeden ve küfranı nimette bulunan kimsedir. Yönetici, raiyyesinden mesuldür. Hükümde şeriatın sınırını

---

[20] Sahih. Buhârî (2768) Muslim (2309)
[21] Sahihu'l-Cami (1878)
[22] Sahihu'l-Cami (4016)
[23] Sahihu’l-Cami (880)
[24] Müslim; Kitabu’l-İman.

muhafaza ederek hadleri ve adaleti uygulamalıdır. Güvenilir bir muhafız olması, mesuliyeti altındakilerin din ve dünya ile ilgili salahını adaletle gözetmesi gerekir.

Yönetici zatı için değil, muhafazayı sağlaması, ancak şeriatın izin verdiği şekilde tasarrufta bulunması için matluptur. Nitekim Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem Müslümanların işlerinde yetki sahibi olup zorluk çıkaranlara şöyle dua etmiştir:

"**Allah'ım! Bir kimse ümmetimin işlerinde bir vazife alır da onlara zorluk gösterirse sen de ona zorluk göster! Bir kimse ümmetimin işlerinde bir vazife alır da onlara hoş muamele ederse, sen de ona hoş muamele eyle!**"[25]

Yine Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: "**Allah'ın bir sürüye çoban yaptığı hiç bir kul yoktur ki, öldüğü gün sürüsüne hıyanet etmiş olarak ölsün de Allah ona cenneti haram kılmasın!**"[26] Bu zulmü, onların mallarını alması, kanlarını dökmesi, ırza saldırması, hakları vermemesi, din ve dünya işlerinden öğretilmesi gerekenleri öğretmeyi terk etmesi, hadleri uygulamayı ihmal etmesi, fesatçılara göz yumması ve mesulü olduğu kimseleri himaye etmemesi gibi şekillerde olur. Allah Teâla onu kulları üzerinde ancak nasihate devam etmesi için yetki sahibi kılmıştır, zulmetmesi için değil. Hükmü değiştirirse cezaya müstahak olur. Cennetin kendisine haram kılınmasının anlamı, Allah Teâla'nın tehdidinin yerini bulması ve mazlumların ondan razı olmamasıdır. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"**Müslümanların işlerinde yetki sahibi olan, sonra da onlar için çalışıp samimiyet göstermeyen kimse, onlarla birlikte cennete giremez!**"[27] Bu şiddetli tehdit, zulmeden idareciler hakkındadır. Allah'ın kendilerinden mesul kıldığı kimselerin haklarını zayi eden, onlara ihanet eden veya onlara zulmeden kimselerden, kıyamet gününde zulmettiği kullar, haklarını isteyecektir. O halde koca ümmete zulmeden kimsenin durumu nasıl olur?!

Kadı Iyaz rahimehullah şöyle demiştir: "Bunun açık anlamı, Allah Teâla'nın kendisine din ve dünya maslahatlarını gözetmek üzere yetki verdiği kimsenin Müslümanları aldatmaktan sakındırılmasıdır. Eğer güvenildiği hususlarda ihanet eder, üzerine aldığı vazifede samimiyet göstermez, onlara dinlerinden öğretmesi gerekenleri zayi ederse veya dinlerinden korunması gereken hususlarda manaları tahrif edici şeyler sokarsa, hadleri uygulamayı ihmal eder, haklarını zayi ederse, onları himaye etmezse, düşmanlarıyla savaşmazsa yahut adalet ile yönetimi terk ederse onları aldatmış olur. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bunun, cennetten uzaklaştırılmayı gerektiren büyük günahlardan olduğuna ikazda bulunmuştur.

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: "**Hepiniz çobansınız ve hepiniz sürüsünden mes'üldür. İnsanlara hükmeden emir bir çobandır; o sürüsünden mes'üldür**."[28] Nitekim Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem hükümlerinde zulmedenlerin kötü akibetini şöyle buyurarak müjdelemiştir:

"**Şüphesiz kıyamet gününde Allah'ın en çok buğz ettiği ve en şiddetli azaba**

---

[25] Müslim; Kitabu'l-İmaret.
[26] Müslim; Kitabu'l-İmaret
[27] Müslim; Kitabu'l-İmaret.
[28] Müslim; Kitabu'l-İmaret.

uğrayacak olan kimse, zalim yöneticidir.”[29]

İşçinin Allah’tan Sakınarak ve İş Akdine Uyarak Gözetmesi Gereken Hususlar:

1- Çalışma saatlerine riayet ederek devam etmeli, hasta numarası yapmamalıdır.

2- İşverenin malını veya eşyasını izinsiz alarak ihanet etmemelidir.

Allah Teala şöyle buyurmuştur: “**Şüphesiz Allah hainleri sevmez**.” (Enfal 58)

“**Muhakkak ki Allah, hain ve nankör olan herkesi sevgisinden mahrum eder.**” (Hac 38)

Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: “**Şüphesiz sizden sonra öyle topluluklar gelir ki, ihanet ederler, kendilerine güvenilmez, kendilerinden şahitlik istenmeden şahitlik ederler ve adaklarına vefa göstermezler.**”[30]

Yine cehennemliklerden bir sınıf hakkında şöyle buyurmuştur: “**Tamahkârlığını izhar etmeyen hâin kişiler. Böylesi, bir kapıyı çalsa mutlaka ihanet eder. Akşam, sabah her fırsatta malın ve ehlin hususunda seni aldatan adamlar**.”[31]

3- İşini sağlam ve düzgün yapmaya hırslı olmalı, işvereni görmese bile, işinde rabbini gözetmelidir.

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: “**Şüphesiz Allah çalışan kimsenin işini güzel yapmasını sever.**”[32]

Allah Azze ve Celle’nin kendisine öğrettiği işi sağlam yapmalı, Allah’ın kullarına fayda sağlamayı amaçlamalıdır. Yapmadığı takdirde zayi olacağı düşüncesiyle veya ücretin miktarına göre değil, sanatının gerektirdiği şekilde yapmalıdır. Nitekim anlatıldığına göre; bir sanatkâr yaptığı işi sağlam yapmayıp, sahibine teslim ettiğinde de bir kusuru görünmez. Bunu yapan sanatkârın, yaptığı işe kanaat etmemesi sebebiyle gece gözüne uyku girmez ve aldığı ücreti iade etmek üzere sahibine gider. Ücreti iade ettikten sonra teşekkür eder ve şöyle der:

“Ben senin için değil, mesleğimin hakkı için çalışırım. İşimde de sağlam yapılmamış bir şey ortaya koymak istemem.” Sanatkâr, işinde kusur ettiği zaman ücreti azalır. Nitekim Allah’ın kendisine öğrettiği sanata nankörlük etmiş ve işini sağlam yapmamıştır.[33]

4- Araba, telefon ve diğer iş aletlerini ve malzemelerini korumalı, bunları şahsi

---

[29] Ahmed; Müsned (11117) Hamza Ahmed ez-Zeyn: “İsnadı hasendir” dedi.
[30] Buhari; Kitabu’ş-Şehadat.
[31] Müslim; Kitabu’l-Cenne.
[32] Sahihu’l-Cami (1891)
[33] Münavi; Feyzu’l-Kadir (2/286)

işlerinde kullanmamalıdır.

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: “**Şüphesiz Allah sizden biri amel ettiği zaman bunu sağlam yapmasını sever.**”[34]

Amelin sağlamlığı: Ameli en faziletli şekliyle sağlam olarak yapmaktır. Bu, insanın dini ve dünyevi olarak yaptığı her iş hakkında matlup olan bir husustur. Allah Azze ve Celle insanın yaptığı işi sağlam yapmasını sever.

Hadiste geçen sağlamlık, aynı şekilde insanın kullandığı aletleri, malzemeleri, araçları ve buna benzer şeyleri güzel kullanmasını da kapsar.

5- İşle ilgili meslekî sırlar varsa bu sırları saklamalıdır.

6- Çalışma saatlerinde işverenin izni olmadan vakitleri zayi etmemelidir.

Ey Allah’ın kulları! Küçük büyük bütün işlerinizde Allah’ı gözetin! Zira sizler Allah Teâlâ’nın şöyle nitelediği bir günde O’nunla karşılaşacaksınız:

وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ

“**Kıyamet gününde adalet terazileri koyarız, hiçbir nefse, hardal tanesi ağırlığında bile olsa o getirilir de, herhangi birşeyde zulmedilmez. Hesap görücü olarak biz yeteriz**.” (Enbiya 47)

[34] Sahihu’l-Cami (1880)